

Vzpomínka na ochotnické divadlo ve Svitávce

Pavel Krejcar

Počátky divadelní ochotnické činnosti ve Svitávce se na základě doposud nejstarších známých písemných materiálů datují rokem 1871. Lze předpokládat, že s největší pravděpodobností k ní dala podnět atmosféra tehdejšího celonárodního obrozeneckého hnutí, existence několika vesnických divadelních spolků v blízkém i vzdálenějším okolí a v neposlední řadě i působnost místního „Čtenářského spolku Chochole“, který byl založen 14. února 1869. Tehdejší divadelní představení měla většinou zábavnou náplň, po představeních zpravidla pokračovaly taneční zábavy. Výtěžky byly často věnovány na dobročinné účely.

Nejstarší dvě známá představení ve Svitávce - národní báchorka *Blbý Janeček aneb Divotvorné houste* a fraška *Nehody pana Sukálka* - byly odehrány v neděli 17. září 1871 v hostinci č. p. 1 na náměstí. Ve stejných prostorách a stejném roce shlédlo publikum 26. listopadu frašku A. Volfa *Osudný deštník* a obrazový portrét českého venkova *Posvícení v Malčicích*, jehož autorem byl A. C. Tábořský.

Z archívních materiálů a vzpomínek pamětníků víme, že začátky pozdější bohaté divadelní činnosti lze spojovat se založením Dělnické tělocvičné jednoty (DTJ) r.1898 a rozvojem textilního průmyslu v obci na počátku dvacátého století a dále pak se vznikem dalšího masového tělovýchovného spolku TJ Sokol (1909).

Při DTJ vzniká divadelní spolek známý později pod názvem Dělnické divadlo (DD). Na jeho počátky, které byly těžké, vzpomíná František Halas st., rodák ze Sasiny a otec básníka našeho kraje Františka Halase ve své knize *Mája* a prosinice: „Ve Svitávce se budovalo doslova z ničeho. A přece nakonec bylo jeviště. Když měla kulisa naznačit les, tak se z lesa doneslo pár stromků a celý děj se hrál v jediných kulisách. Když byla místnost přecpána, vyhodily se prostě lavice a obecenstvo stálo. Využilo se všeho. Divadlo se formovalo vedle Dělnické tělocvičné jednoty. Za osm let od vzniku měl dramatický odbor dokonce klavír.“

Představení DD byla provozována nejprve v bývalém zájezdním hostinci „U labutě“, později v sále „U Pulců“ nebo také v Panském domě přejmenovaném na Dělnický dům.

Počáteční hry lehčího rázu vystřídal v druhé polovině dvacátých let dnes již klasické hry, např. *Maryša* brá Mrštíků, *Dítě F. X. Saldy* (1931), *Bílá nemoc* K. Čapka, ale také hry politicko-revolučního zaměření, mezi něž patřil např. upravený filmový scénář S. Enzejštejna *Křížník Potěmkin* (1927). O velkou popularitu DD nejen doma a v blízkém okolí, ale také v Brně a v Říjnu, se zasloužila celá řada nadšených a vynikajících ochotníků (J. Jalový, J. Valehrach, J. Bílek, J. Čejka, R. Hájek, M. Cignová, R. Odehnalová, J. Valehrachová, K. Janiková, F. Musilová), především však přímá spolupráce herce a režiséra Josefa Jalového s Janem Werichem. Josef Jalový, který hrával Werichovu roli opatřoval přímo u něj v Praze mimo vlastních textů i hudební materiál, jeho rozpis pro vlastní divadelní doprovodný orchestr prováděl vynikající hudebník Josef Nový. V mnoha případech uváděli svitávčtí ochotníci na domácí půdě hry osvobozeného divadla velmi brzy po pražské premiéře, často v témže roce. Velké úspěchy sklízeli s divadelní hrou „*Svět patří nám*“ v Boskovicích, Pozořicích, Maloměřicích,

Brně-Králově Poli, Líšni a zvláště v Juliánově, kde DD často hostovalo.

Z operet dosáhla velkého úspěchu „*Nade mlejnem - pode mlejnem*“ (autoři: Vacek, Zeman, Dvorský) a v roce 1936 opereta J. Beneše „*Na tý louce zelený*“. V říjnu téhož roku uspořádalo DD zájezd do Vídně, aby tam pohostinsky vystupovalo ve prospěch českých menšinových škol. Působně připravované hry osvobozeného divadla byly nakonec zakázány, proto byla hrána opereta „*Na tý louce zelený*“. Veškeré náklady si hradili účastníci tohoto zájezdu ze svých skromných prostředků.

V době okupace odehráli členové divadla několik představení pod záštitou místního Orla, Sboru dobrovolných hasičů, či jen jako „Divadelní spolek Svitávka“.

Divadelní vystoupení neměně populárních, ale zároveň konkurenčních ochotníků při TJ Sokol se odbyvala nejprve v tělocvičně (upravené stodole) u Sedláků nebo v Horákově hostinci „U bílého konička“. Od roku 1927 se stává mateřskou scénou nové postavená sokolovna.

Na bohatosti náročného divadelního repertoáru - uveďme příkladem operu Vi-

jištění provozu divadel, to vše bylo těsně po osvobození v roce 1945 základním důvodem k jejich sloučení. Při Závodním klubu textilního závodu Vítka Svitávka vzniká divadelní spolek TYL, který pod uvedeným názvem zaniká roku 1951. Další divadelní činnost je vyvíjena pod ZK ROH Vítka (později Vlněna) Svitávka.

Poválečné divadelní režie se ujímá Terenzie Krejstová, později Stanislav Krejsta a Jan Holek. Pod jejich vedením byla nastudována řada úspěšných představení, mezi něž patřila především Muzikantská Liduška (1952), Polská krev (1952), Lucerna (1953), Fidlovačka (1955), Děvče z předměstí (1956), Mamzelle Nitouche (1957). Hudební doprovod zajišťovali domácí muzikanti. Zvláště úspěšné období této činnosti z hlediska hudebního doprovodu byl začátek padesátých let, kdy se ujal vedení hudebního tělesa místní rodák a student konzervatoře František Hlaváček. Mezi nejznámější herecké představitele té doby patřili: J. Jakubec, L. Killer, Z. Dvořák, L. Kupsa, J. Valoušek, J. Hlaváček. R. Pražáková, L. Foj-

léma Blodka *V studni* (1933), operety *Mamzelle Nitouche* (1928), *Podej štěstí ruku* (1937), *Děvče z přístavu* (1941), činohry *Lucerna* (1927), *Kolébka* (1928), *R.U.R.* (1933) - se podíleli mimo nadšených sokolských ochotníků (A. Rötšch, Fr. Vařeka, L. Kobza, V. Kovaříková, T. Krejstová, V. Borisová, L. Malásková, E. Šustrová) především dva význační protagonisté: absolvent uměleckopřemyslové školy ve Vídni, akademický malíř a režisér Hubert Kovařík a dále řídící učitel obecné školy a náčelník Sokola František Řepka, vlastenec a všestranně činný pracovník na poli sportovním i politickém, který odehrál především se žáky obecné a měšťanské školy řadu pohádkových představení, pro nejmenší děti pak nespočet představení loutkových. Čistým výtěžkem ze všech představení se splácel dluh, který Sokolu vznikl stavbou sokolovny. Mezi další režiséry patřil Alois Chlup, František Sedlák a později i Terezie Krejstová, hudbu zajišťoval učitel Fiedler. Divadelní soubor Sokola čítal kolem stovky členů.

Na divadelní činnosti v obci se i v malé míře podílel spolek Orel (1920), především dětskými představeními pořádanými společně se Sokolem.

Poválečné problémy jednotlivých divadelních spolků spojené s personálním zajištěním obsazení rolí, především zpěvoher a operet, potřebná a finančně náročná rekonstrukce elektroinstalace obou hlavních scén, nutná potřeba dalšího technického a finančního za-

stava, J. Pačinková, F. Lukešová, A. Špidlová.

Od poloviny padesátých do počátku šedesátých let také na „prknech, co znamenají svět“ velmi úspěšně pracuje školní dramatický kroužek pod režijním vedením Stanislava Krejsty a učitelky místní ZŠ Jarmily Bílkové. Výsledkem této činnosti, na níž se podílí až osmdesát žáků svitávecké školy je řada velice zdařilých pohádkových představení, jako *Kouzelné citrony*, *Jak mráz čaroval*, *Zakletá princezna Zlatohlávka*, *O Měsíčníku*, *Slunečníku* a *Větrníku* a další, S posledně jmenovanou výpravnou kostýmní pohádkou se účinkující zúčastnili v roce 1960 soutěže školních divadelních souborů v Židlochovicích, kde byl jejich výkon publikem jednoznačně označen jako nejlepší. První místo jim však z ideově-politických důvodů uděleno nebylo.

Počátkem druhé poloviny šedesátých let veškerá divadelní ochotnická činnost ve Svitávce končí.

*

Závěrečná poznámka: vzhledem ke stručnosti celého tématu nebylo možno vyjmenovat všechny účinkující i další divadelní personál, který zajišťoval technické zázemí. V současné době autor článku zpracovává historii ochotnického divadla ve Svitávce, proto se veřejně obrací na všechny, kteří by mohli svými konkrétními informacemi laskavě přispět ke zmapování léta, kdysi bohaté činnosti v naší obci.